

Ετος Δ'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1876.

Φυλ. Γ'.

ΑΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

(Συνέχεια και τέλος.)

~~~~~

Ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ του, ἣν ἔγραψε περὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑποκράτησιν, προτρέπεται αὐτὸν νὰ κρατῇ ἰσχυρῶς τὴν πίστιν καὶ ἀνθίσταται πρὸς τὰς αἵρέσεις, αἵτινες ἐπηπείλουν ἤδη νὰ καταστρέψωσι καὶ αὐτὰς τὰς ζωτικὰς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου του προσήγγιζεν. Ἐάν δὲ ὁ Τιμόθεος κατώρθωσεν κατὰ τὴν πρόσκλησιν τὴν γενομένην ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἀποστολικῇ ἐπιστολῇ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ πρὶν τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου, δὲν γνωρίζομεν. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα αὐτὸς, τοῦ ὁποίου οἱ κόποι καὶ αἱ ἐπιστολαὶ περιεκάλυψαν τὴν Ἐφεσον μὲ δόξαν καὶ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ')

φήμην οὕτως ἀθάνατον ὥς καὶ ὁ διαφημισθεὶς ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, ἀπήχθη εἰς τὴν πόλιν Ὡστίαν τῆς Ῥώμης διὰ νὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον ἐμελλον ν' ἀκολουθήσωσι πολλοὶ στεφανηφόροι μάρτυρες, ὅπως καταστήσωσι τοὺς γραφέντας λόγους τοῦ Ἀποστόλου ζῶντας χρησμοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαδώσωσιν αὐτοὺς εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἰκαναὶ γενεαὶ παρῆλθον μετὰ ταῦτα, καὶ ἡ ἐνδοξος Ἐφεσος, πρὸς ἣν τὸ πρῶτον ἀπνυθύνθησαν οἱ λόγοι οὗτοι, κατέστη ἔπειτα ἔρημος καὶ ἐγκαταλελειμμένη.

Ἀπασα αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ ἀναμνήσεις τῆς Ἐφέσου δὲν συνδέονται μόνον μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ ἀγαπητοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις ὡς πνεῦμα περιπλανᾶται ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς πόλεως. Πάν ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν του συσχετίζεται πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ὅμως ὥς ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Παύλου πληθὺν ἐγγε-

γραμμένων συμβεβηκότων επιβεβαιουμένων διὰ τῆς τοποθεσίας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς πόλεως· διότι ἐκτὸς τῆς ἀποκαλυπτικῆς του ἐπιστολῆς, ἡ γραφὴ οὐδὲν ἐναργὲς τεκμήριον παρέχει ἡμῖν περὶ τῆς ἐν Ἀσίᾳ διαμονῆς του. Ἐν τούτοις ἡ ἀνάμνησις αὐτοῦ ἔτι ἐκεῖ περιφέρεται καὶ περικλείεται ὡς ἐν κιβωτίῳ, οὕτως εἶπεν, ἐν τῷ ἀσημάντῳ τουρκικῷ χωρίῳ Ἀγιασολούκ· ὅπερ εἶναι παραφθορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ «Ἅγιος Θεολόγος.» ὄνομα παγκοσμίως δοθὲν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀπέχει δύο μίλλια ἀγγλικά τῶν ἐρειπίων τῆς Ἐφέσου, καὶ εἶναι τὸ μόνον οἰκήσιμον σήμερον μέρος ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ. Τὸ ἐνταῦθα τσαμίον, ἱκανοῦ μεγέθους ἀναμφιβόλως, ἦτο Ἐκκλησία τις Χριστιανική· πολὺ δὲ πιθανὸν ὅτι ἦτο ἡ ἰδία, ἣν ὠκοδόμησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἐν τῇ αὐτῇ μάλιστα λέγεται θέσει ἀρχαιοτέρας καὶ μικροτέρας τινὸς Ἐκκλησίας ἀφιερωμένης ἐπίσης καὶ ἐκείνης εἰς τὸν αὐτὸν ἅγιον. Εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου πολλὰ μάρμαρα ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος μετηνέχθησαν. Οἱ ἐντὸς τοῦ Τσαμίου τέσσαρες μεγαλοπρεπεῖς κίονες ἐκ γρανίτου εἶναι φαίνεται ἐκ τῶν στηλῶν, ὧς ὁ Ἰουστινιανὸς μετέφερεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ἣτις μετέδωκε καὶ τὸ ὄνομά της εἰς τὸ χωρίον. Πάντα δὲ τ' ἄλλα, ἅτινα συσχετίζουσι τὰ περὶ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου μετὰ τῆς Ἐφέσου, καλύπτονται δυστυχῶς ὑπὸ τοῦ ζοφεροῦ πέπλου τοῦ δύνοντος ἤδη ἀποστολικοῦ αἰῶνος· ὅθεν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀκριβεῖς τινὰς πληροφορίες περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ διαρκείας τῶν ἐνταῦθα αὐτοῦ ἔργων. Ἐφθασε δὲ εἰς Ἐφεσον μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· διότι τότε ὁ Τιμόθεος ἦτο ὁ πρῶτος αὐτῆς ποιμενάρχης.

Ἐν τῷ διωγμῷ τοῦ Δομιτιανοῦ εἴτε ἐφυγεν, εἴτε ἐξωρίσθη εἰς Πάτμον. Ἀναβάντος τοῦ Νέρωνος εἰς τὸν θρόνον, λέγεται ὅτι ἐπανῆλθε διὰ νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὰς

ἀναφανεῖσας αἵρέσεις. Ὡς δὲ μαρτυρεῖ ὁ Εὐσέβιος, ἐνταῦθα συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του καὶ ἐπεβεβαίωσε τοὺς Εὐαγγελικοὺς κανόνας. Πολλὰ συγκινητικὰ ἐπεισόδια διεσώθησαν ἀφορῶντα τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας. Τὰ διάφορα σπῆλαια ἅτινα βλέπομεν εἰς τοὺς περικειμένους λόφους μᾶς ὑπενθυμίζουσι καὶ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν ἀγρίου τινὸς ἀρχιληστοῦ, τὸν ὅποιον εἰς προγενεστέρας ἡμέρας εἶχε βαπτίσει.

Αὐτὸν ποτε συναντήσας εἰς τὰ ὅ, ἡ ὁ ἅγιος Ἰωάννης, λέγεται, ὅτι τοσοῦτον συνεκίνησε τὴν καρδίαν του διὰ τῶν καταπειστικῶν λόγων του, ὥστε εὐκόλως μετέτρεψε τὰς ἀγρίας ὁρμὰς τοῦ ἀρχηγῶ τῆς ληστρικῆς συμμορίας εἰς μετάνοιαν καὶ σταθεράν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὅτε δὲ ἐφθασεν εἰς βαθύτατον γῆρας καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον οὐδὲ νὰ περιπατήσῃ καὶ διδάξῃ, παράδοσίς τις ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἤγαγον αὐτὸν νὰ διέλθῃ τὰς ἡμέρας τοῦ γῆρατος εἰς τὰ κελλία τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Θεολόγου, τοῦ μετατραπέντος ἀκολούθως εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ψευδοῦς προφήτου. Ἐνταῦθα δὲν ἔπαυεν ἐπαναλαμβάνων καθ' ἑκάστην τὴν εἰς ταῦτα συνοψισθεῖσαν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. «Τέκνα ἀγαπάτε ἀλλήλους.» Οὐδεμίᾳ παράδοσις διασώζεται ἀφηγουμένη περὶ τοῦ τάφου, ἐνθα τὰ ὀστά τοῦ ἁγίου κατετέθησαν· περὶ τὰ μεθόρια τῆς πόλεως ὑπάρχουσι πολλοὶ τάφοι, συσσωρευμένοι μάλιστα πλησίον τοῦ Γυμνασίου. Ἀναμφιβόλως οὗτοι ἀπετέλουν χριστιανικὸν τι νεκροταφεῖον ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ἐπ' αὐτῶν συμβόλων συνάγεται· μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ σταυρὸς μάλιστα καθοράται. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν μὲ βοῦν καὶ σταυρὸν, λέγουσιν ὅτι ἦτο τάφος τοῦ ἁγίου Λουκᾶ, ἀλλ' οἱ τάφοι οὗτοι συγκατατάσσονται εἰς τὴν πρῶτην ἢ δευτέραν ἑκατονταστηρίδα, ἐποχὴν λοιπὸν πολὺ μεταγενεστέραν τῆς παρούσης χρονολογίας.

Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος ἀφῆκε κατόπιν του διαρκέστερον μνημεῖον τοῦ τάφου ἢ τοῦ

ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἀνεγερθέντος ναοῦ, τοὺς μαθητάς, οὓς προσείλκυσε πρὸς ἑαυτὸν, Πολύκαρπον, Ἰγνάτιον καὶ Παπίαν, οἵτινες ἐξηκολούθησαν ἐν τῇ ἐπομένῃ γενεᾷ διαφυλάττοντες τὸν καρπὸν τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀσίας.

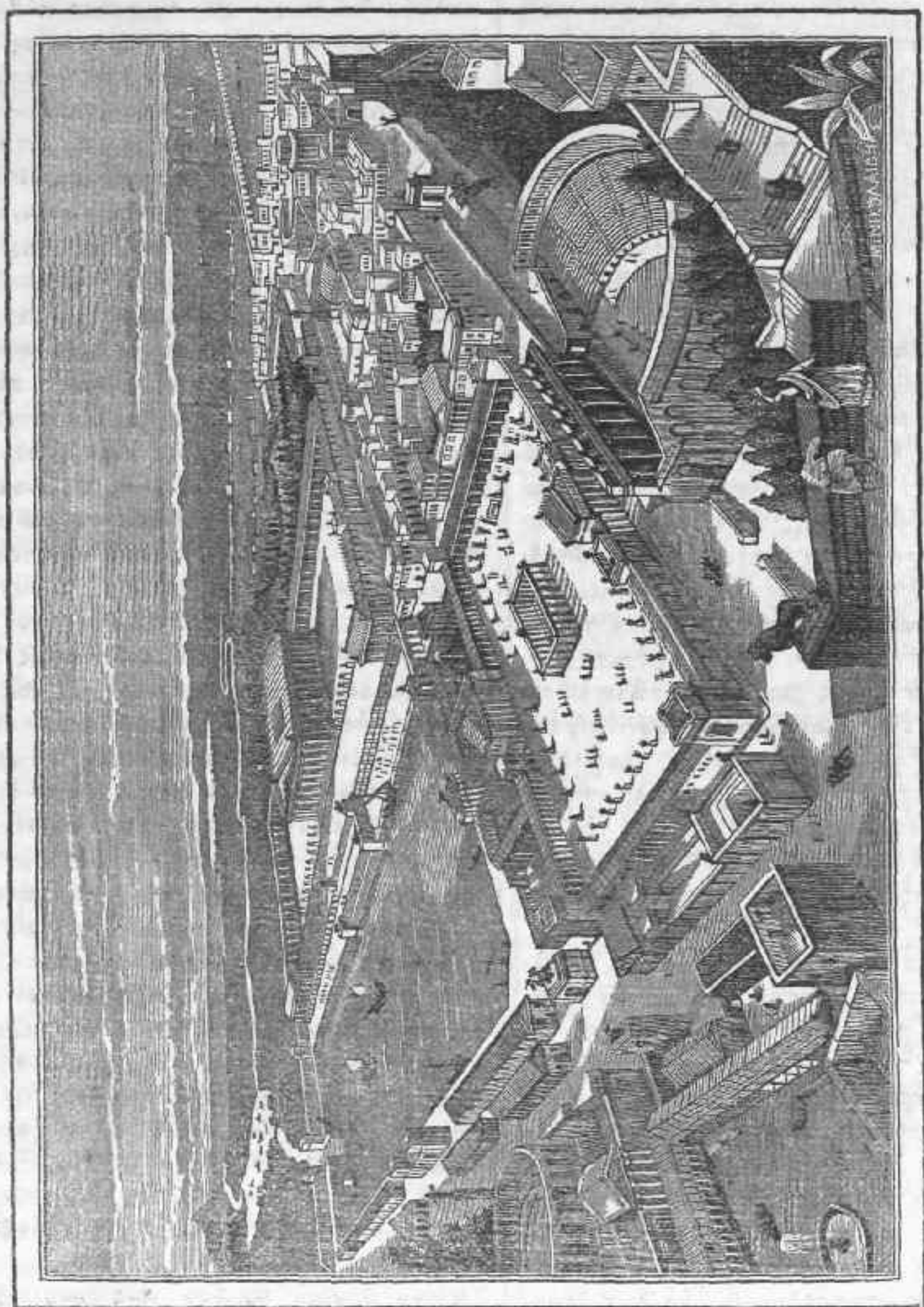
Αἱ ἀναμνήσεις δὲ αὗται τῆς Χριστιανικῆς Ἐρέτου, ἤθελον εἶσθαι ἀτελεῖς, ἐὰν δὲν ἠθέλομεν παρατείνει αὐτάς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τοῦ σωτηρίου ἔτους 431, ὅτε γενικὴ σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας ἠθροίσθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγίας Μαρίας, ἥ: ἡδὴ ἡ τοποθεσία ἀπωλείσθη καὶ κατεδίκασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου. Ὑπερχαίρομεν διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ νίκην τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναγνώσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀσέμνων ἐρίδων καὶ τῶν ἀγρίως καὶ μανιωδῶς ἐκτοξευθέντων ἀναθεμάτων, ἅτινα ἐχαρακτήρισαν αὐτὴν, χωρὶς νὰ καταληφθῶμεν ὑπὸ αἰδοῦς καὶ λύπης. Χειρότεραι δὲ τούτων τῶν διαμφισβητήσεων ὑπῆρξαν αἱ ὀχλαγωγίαι καὶ αἱ σχεδὸν πραγματικαὶ παραβιάσεις τοῦ ἀνόμου καὶ συρρετώδους ὄχλου, ὅστις ὑποστηρίξας τὴν ὀρθόδοξον καὶ νικῶσαν μερίδα κάλλιστα βεβαίως ἐπραξεν ὥφειλεν ὁμως εὐσχήμως καὶ εὐγενῶς νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ἡ ἱστορία πᾶσαν ἀσχημίαν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱεροῖς ὁσάκις γενομένην στηλιτεύει. Ἡ σύνοδος αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου καὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κυρίλλου. Μετὰ σπουδῆς ἀπρεποῦς ὁ Κύριλλος καὶ οἱ ὁμόφρονές του ἠνέωξαν τὴν συνεδρίαν, μὴ περιμένοντες τὴν ἄφικιν τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας Λεγάτων ἢ τοῦ Ἰωάννου τῆς Ἀντιοχείας καὶ λοιπῶν ἄλλων ἱεραρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅσους ἐν γένει ὑπόπτειον ὅτι θὰ βοηθήσωσι τὸν Νεστόριον. Εἰς μάτην ἠγωνίσαστο ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μεσιτεύσῃ τέλος πάντων διέλυσε τὴν οἰκουμενικὴν ταύτην ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον διὰ τῆς ἐντόνου ταύτης διαμαρτυρήσεως «Μάρτυς μου ὁ Κύριος ὅτι δὲν

εἶμαι ἐγὼ ὁ ποιητὴς τῆς συγχύσεως ταύτης. Ἡ θεία αὐτοῦ Πρόνοια θὰ ἀποκαλύψῃ βεβαίως καὶ τιμωρήσῃ τὸν ἔνοχον. Ἐπιστρέψατε εἰς τὰς ἐπαρχίας σας, εἴθε δὲ αἱ ἰδιαίτεραι ὑμῶν ἀρεταὶ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν καὶ τὸ σκάνδαλον τῆς ὑμετέρας συνεδριάσεως.»

Δύο δὲ τινα εἶναι ἀξιοσημεῖωτα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τρίτης Οἰκουμενικῆς συνόδου: πρῶτον, ὅτι αὕτη προσεκληθῇ καὶ διελύθῃ ὑπὸ τῆς τότε κοσμικῆς μόνον δυνάμεως· δεύτερον, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης δὲν ἐζήτησε πρωτοβουλίαν, ἀλλ' ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους μόνον· πρὶν ἢ δὲ οὗτοι ἀφίχθωσιν ἡ ψηφοφορία εἶχεν ἡδὴ τελειώσῃ. Ἡ σύνοδος οὔτε θεῖον, *Celestine*, οὔτε ἄλλον τινὰ οὕτως ὀνομαζόμενον παρεδέξατο ὡς διάδοχον τοῦ ἀγίου Πέτρου. Εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις τῆς οὐδὲν γήϊνον ὁμολόγησεν ὡς ἀνωτάτην κεφαλὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' αὐτὸν μόνον τὸν Κύριον τοῦ παντός.

Ἀλλ' ὅσον δυσάρεστοι καὶ ἂν ἦσαν αἱ σκηναὶ αὗται, αἵτινες ἐδυσφήμισαν τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, ὑπερτερήθησαν ὁμως κατὰ τὴν βίαν ὑπὸ τῶν σκηνῶν τῆς δευτέρας ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, τῆς γενομένης ἐν ἔτει σωτηρίῳ 449 M. X. Ἐνταῦθα προήδρευσε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας Διόσκουρος, τὴν δευτεροκαθεδρίαν εἶχεν ὁ Ῥωμαῖος Λεγάτος, ὅστις ἐκάθητο ὀλίγον κατωτέρω αὐτοῦ. Ἡ ὑπερισχύουσα μερίς μὴ στεργομένη μόνον ἐπὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀφορισμοῖς καὶ ἀναθέμασι προσεκάλεσε καὶ ὀπλισμένην φρουράν. Ὁ ἀτυχὴς Φλαβιανὸς, ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου, τοσοῦτον κτηνωδῶς ἐδάρη ὑπὸ τῶν μισθοφόρων τούτων, ὥστε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὑπὸ τῶν πληγῶν ἐτελεύτησε. Πρεπόντως λοιπὸν ἡ δευτέρα αὕτη ἐν Ἐφέσῳ σύνοδος ἐγένετο ἑκτοτε γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Latrocinium*», τοῦτέστι ληστρικὴν συνέλευσιν, μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο τὴν ἐστιγμάτισε Λέων ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης. Μετὰ τὴν λυπηρὰν ταύτην σκηνὴν, ἡ ἱστορία τῆς Ἐφέσου καταπαύει πλέον.

Η ΕΦΕΣΟΣ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΕΙΣΑ.

Ἡ κτηνώδης αὕτη ὑπερτέρησις τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἀνημμένην τὴν λυχνίαν. Τὸ φῶς ἤρξατο ὑποτρέμειν, θαμβούμενον καὶ οἶοναί πλανώμενον, ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ αἰθάλῃ κατέστη ἀμυδρότατον, καὶ ἐπὶ τέλους ἐντὸς ὀλίγου ἐσβέσθη. Αἱ λαμπηδόνες τῆς μεγάλης πόλεως ἡμαυρώθησαν καὶ ἐξέλιπον. Ἡ δὲ πόλις ἤρξατο ταχέως καταπίπτουσα, διότι ἐκτεθειμένη εἰς ἀπάσας τὰς φρικαλεότητας τῶν ἀκαταπαύστων πολέμων καὶ εἰσβολῶν τοῦ Λατινικοῦ κράτους, ἐπὶ τέλους ἐξ ὀλοκλήρου κατεστράφη ἄλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατηγῶν τοῦ Σαρουχάν καὶ Ἀϊδίν ἐν ἔτει 1312 Μ. Χ. Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, κατεδαφίσθη, καθὼς καὶ ὁ τῆς Ἀρτέμιδος.

Διὰ τῆς παριστανομένης εἰκόνης προτιθέμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν Ἐφεσον κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ὅτε εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἔφθασεν. Ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἀνεκτίσθη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πρώτου ὑπὸ τοῦ Ἡροστράτου πυρποληθέντος τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη, 335 Π. Χ. Ἡ ἀποψις αὕτη ἐγένετο ἀπὸ τοῦ Ὁρους Πείου, τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν βλέποντος. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς πράξεις μέγα θέατρον. Ὀλίγον κατωτέρω αὐτοῦ κεῖται τὸ μέγα *Forum* ἢ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως, περικυκλουμένη ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς στηλῶν καὶ συνεχιζομένη ἀκολουθῶς πρὸς τὸν λιμένα διὰ τῶν οἰκοδομῶν τοῦ μεγάλου Γυμνασίου, τὰ θεμέλια τὰ ὅποια ἐτι διασώζονται. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀγορᾶς ὑπῆρχε τεχνητὴ λίμνη παρομοίως περικυκλουμένη ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς στυλῶν καὶ ἀγαλμάτων. Τάφοι δὲ καὶ Μαυσωλεῖα ἐνδόξων ἀνδρῶν καθωράϊζον ἄλλα μέρη τοῦ δημοσίου τούτου συλλόγου.

Κατωτέρω τοῦ μεγάλου Γυμνασίου ὑπῆρχεν εὐρύς τῆς πόλεως τεχνητὸς λιμὴν ἢ λεκάνη πληρουμένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σελινοῦντος καὶ Καΐστρου, τῶν ὁποίων τὰ

ὕδατα ἐχίνοντο εἰς τὸν ἱερὸν λιμένα Πάνορμον, μακρόθεν φαινόμενον.

Πρὸς δεξιάν δὲ τοῦ λιμένος τῆς πόλεως ἔκειτο ὁ μέγας ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος. Προκυμαία μετὰ ἀναβαθμίδων ἔφερεν ἀπὸ τῶν ὑδάτων τούτων τοῦ λιμένος εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ναοῦ, κεκοσμημένην μετὰ πολυαριθμῶν συμπλεγμάτων ἐξ ἀγαλμάτων. Περί τὸν ναὸν ἦτο τὸ περίστυλον, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀρτέμιδος. Μεταξὺ δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Ὁρους Πείου πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰκόνης καὶ ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ μεγάλου θεάτρου ὑπῆρχε στρογγύλον τι οἰκοδόμημα, τὸ Σεραπεῖον λεγόμενον. Ἡ χρῆσις δὲ τούτου πολλὰ πράγματα παρέσχεν εἰς τοὺς Ἀρχαιολόγους, εἰ καὶ ἡ λατρεία τοῦ Σεράπιδος καὶ τῆς Ὅσιδος ἦτο εἰσηγμένη παρὰ τοῖς Ἐφεσίοις, καθὼς καὶ τοῦ Διὸς, Ἀπόλλωνος, Ἡρακλέους καὶ ἄλλων πολλῶν θεοτήτων, εἰς λατρείαν τῶν ὁποίων καὶ ἱερὰ ἦσαν ἱδρυμένα. Ἀπὸ τῆς τοποθεσίας ταύτης δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν εἰς μέγαλιν ἀπόστασιν τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐλικοειδῶς κυλιόμενα ρεῖθρα τοῦ Καΐστρου. Ἡ πραγματικὴ θέσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος κατέστη τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀντιλογίας ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, διότι πολλοὶ ἔγραψαν περὶ αὐτῆς, καὶ ἅπαντες καθ' ὀλοκληρίαν διεφώνουν. Ἡ θέσις δὲ τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀποψιν ἐλήφθη ἐκ τῆς αὐθεντικότητος τοῦ περιφήμου Γάλλου *Leon de Laborde*, οὗτις ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη πανοραμικὴ ἀποψις ἢ ἀπὸ τοῦ ὄρους Κορρυσσοῦ γενομένη εἰς τὸ μέγα καὶ ἀξιόλογον αὐτοῦ σύγγραμμα «*Voyage en Orient Paris 1835*» παρέχει ἐκάστῳ τὴν εὐκαιρίαν νὰ κρίνῃ περὶ τῶν λειψάνων τῆς ἐνδοξοτάτης ποτὲ ταύτης πόλεως.

Δυσκολώτατον θὰ ἦτο νὰ δώσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς περιφήμου πόλεως καὶ διὰ τῶν λαμπροτάτων περιγραφῶν, ἐὰν δὲν διεσώζοντο ἔχνη τι νὰ τοῦ προτέρου αὐτῆς μεγαλείου θεμέλια εὐρυτάτων κτιρίων καταπεσόντων πρὸ

πολλοῦ ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης αὐτῆς πεδιάδος.

Τὴν τοποθεσίαν τοῦ μεγάλου *Forum*, τὸν λιμένα τῆς πόλεως, τὰς λεωφόρους ὁδούς, τὰ ὑδραγωγεία, τὸν λιμένα Πάνορμον δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν συμφώνως πρὸς τὰς δοθείσας περιγραφὰς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, Πausανίου, Πλινίου καὶ ἄλλων συγγραφέων. Τὸ μέγα θέατρον διασώζεται ὡς εὐγενὲς ναυάγιον πρὸς τούτοις τὰ εἰρεπία τοῦ γυμνασίου, σταδίου, ἵπποδρομίου καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν οὐκ ὀλίγον τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ ἐπισύρουσιν. Ἀλλ' ἐκ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ θαύματός ποτε τοῦ κόσμου, οὐδὲν ἔχον, οὐδὲν σημεῖον διαμένει.

Ὡς ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, εἶχεν ἔκτασιν 425 ποδῶν μήκους καὶ 220 πλάτους. Κατὰ τὸν Φίλωνα ἀνήρχετό τις εἰς τὸν ναὸν διὰ δέκα βαθμίδων, ἀλλ' ἐπειδὴ συνήθως οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνυψοῦντο ἀπὸ τοῦ ἐδάφους κατὰ τρεῖς μόνον βαθμίδας, αἱ μένουσαι ἐπὶ τὰ δυνατὸν νὰ ὑποτεθῶσιν ὅτι ἀνῆκον εἰς τὸν περίβολον ἐφ' οὗ μεγαλοπρεπῶς ἵστατο ὁ ναός. (Καὶ σήμερον ἐπεκράτησε συνήθεια παρ' ἡμῖν νὰ κτίζωμεν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἐντὸς εὐθέτων καὶ ἐκτεταμένων περιβόλων, ἐνίοτε μάλιστα καταφύτων ἀπὸ διαφόρων δένδρων καὶ φυτῶν. Εὐτυχῶς ἡ φιλοκαλία τοῦ Ἑλλήνος δὲν ἀπωλέσθη. Ὁ περίβολος τοῦ ἐν Κιρκαγατσίου ἀποτεφρωθέντος ναοῦ (1871) τῆς Κοιμήσεως εἶναι θαυμασίας καλλονῆς, εἰ καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη εἰς δεινὰς ἡμέρας). Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς ρυθμὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἦτο Ἰωνικὸς, δέκα στῆλαι κατὰ πρόσωπον καὶ δέκα ἐννέα πλαγίως περὶ τὸν περίβολον ἦν περίστυλον συνιστάμενον ἐξ ἑκατὸν εἰκοσι κίωνων σχηματιζόντων εἶδος τι στοᾶς ἐν' ἣ ἀπετίθεντο τὰ πολυτελέστατα εἶδη τῆς τέχνης τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, καθὼς καὶ οἱ μεγάλοι τῆς πόλεως θεσαυροί. Πλησίον τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀρτέμιδος ὑπῆρχε καὶ μικρότερός τις ναὸς ἀνατεθειμένος εἰς τὴν λατρείαν τῆς

Θεᾶς Ἐκάτης (ἰδὲ Ἀχιλλεὺς Τάτιος VIII).

Τοσοῦτος δὲ ἦτο ὁ σεβασμὸς, ὅν ἀπέδιδον πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον ναὸν ἀμφότεραι αἱ ἡπείροι Ἑλλάς καὶ Ἀσία, ὥστε, ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐπερχόμενος κατὰ τῆς Ἑλλάδος κατέστρεψε πάντα τ' ἄλλα οἰκοδομήματα τῆς πόλεως, τοῦ ναοῦ μόνον ἐφείσθη.

Ἐπὶ μίαν καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδα ἡ πόλις ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἥτταν Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου ἐπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Δεινῶς ἐπαθεν ὑπὸ σεισμοῦ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Τιβερίου καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' ἔτι μεγαλοπρεπεστέρα ἀνηγέρθη. Ἀντέστη εἰς πολλὰς προσβολὰς διαφόρων ἐπιδρομῶν, ἡ δὲ πτώσις αὐτῆς ἤρξατο κυρίως ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ὅτε οὗτος ἀπέστειλε τὰς πύλας τοῦ ναοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ τελικὴ δὲ αὐτῆς καταστροφὴ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλικανοῦ 262 Μ. Χ.

Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.

ὑπὸ Εὐαγγέλου Χαραλαμπίδου.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΜΑΤΑΙΟΦΡΟΣΥΝΑΙ.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΣΗΜΩΝ.

Ἡ χρυσὴ ἄλυσις τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἀνῆρτησεν εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Ἰωσήφ εἶναι τὸ πρῶτον παράσημον τὸ ὁποῖον εὐκριῶς μᾶς ἀναφέρει ἡ ἱστορία· ἀλλὰ διὰ τὸν γινώσκοντα τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, τὰ σημεῖα προσωπικῆς διακρίσεως ἦσαν ἐν χρήσει καὶ πρὶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φαραώ.

Παραδεχθέντες τὴν ἀρχὴν ταύτην, δὲν